

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 6. maja 2021 - Leto XXXI, št. 18

Novinarstvo na narodnostno mešanem območju

0:03 / 1:16:32

Za več podrobnosti se premaknite navzdol

stran 2

ASUS VivoBook

OD IGLE DO LOKOMOTIVE

Antični cajt je biu cajt epigrafike
stran 4

Mornar brez maurdja
stran 8

V krajini kalavinov in hajdukov
stran 9

OD IGLE DO LOKOMOTIVE

Na pobudo Timoteja Milanova, predsednika prekmurskega aktiva Društva novinarjev Slovenije, sicer zaposlenega pri časopisu Vestnik, je pred dnevi preko spleta potekal pogovor na temo Novinarstvo na narodnostno mešanem območju. Poleg avtorice tega teksta, ki sem predstavila delovanje porabskih narodnostnih medijev, so o tej temi spregovorili: odgovorna urednica televizijskega programa za madžarsko narodnoskupnost Mirjana Lovrić Magyar in odgovorni urednik radijskega programa za madžarsko narodno skupnost Jožef Végi (oba medija delujeta pod okriljem RTV Slovenija) ter Jutka M. Király, odgovorna urednica narodnostnega tednika Népszás.

Jutka M. Király je najprej pojasnila, da se Népszás, ki izhaja od leta 1956, od leta 1993 pa deluje samostojno v okviru Zavoda za informativno dejavnost, 85-odstotno financira s strani slovenske države, »preostala sredstva pa dobimo iz naročnine, delno pa tudi preko raznih razpisov, v zadnjem obdobju tudi na Madžarskem. Vse skupaj nas je zaposlenih devet, od tega so štirje novinarji. Tako jaz kot urednica kot tudi direktor prav tako piševa za časopis. Drugače pa smo klasični tednik, s temami od igle do lokomotive, se pravi da imamo politične tekste, objavljamo pa tudi televizijski program.« Jutka M. Király je poudarila, da njihovi novinarji pokrivajo predvsem dnevne teme in manjše lokalne dogodke, saj to ljudem veliko pomeni, sicer pa se soočajo s pomanjkanjem kadrov, na kar sta opozorila tudi urednika obeh medijev, ki delujeta pod okriljem RTV Slovenija.

Odgovorna urednica televizijskega programa za madžarsko narodno skupnost Mirjana Lovrić Magyar je najprej izpostavila, da jo najbolj moti, da imajo velikokrat tudi kolegi

iz Ljubljane zmotno prepričanje, da ima njihovo uredništvo sedež na Madžarskem. »Za prispevek, ki smo ga ob veliki noči objavili v oddaji Mostovi-Hidak, so kolegi iz verskega uredništva kar veselo objavili, poglejmo, kaj se dogaja pri sosedih. Mi nismo pri sosedih, mi smo doma. Marsikdo ne ve, da v Lendavi obstaja eno veliko televizijsko in radijsko uredništvo. Res gre za specifiko, saj smo vsakodnevno prepleteni z domačimi ljudmi, s tematikami, ki zadevajo populacijo, ki tu živi, tako slovensko kot madžarsko, in brez njih naše oddaje, sploh televizijske, ne bi mogle obstajati. Dejstvo je, da delo na narodnostno mešanem območju ni enostavno,« je poudarila Mirjana Lovrić, Magyar in dodala, da dejstvo, da bo izjava predvajana na prvem programu RTV Slovenija, na sogovornike lahko vpliva tako pozitivno kot tudi negativno. Medtem ko nekateri zato ne želijo stopiti pred kamero, pa so drugi prav zato pripravljeni dati izjavo ali intervju. Sicer pa je v uredništvu 22 redno zaposlenih sodelavcev, razen dveh lektorjev slovenskega jezika pa honorarnih sodelavcev nimajo.

Odgovorni urednik radijskega programa za madžarsko narodno skupnost Jožef Végi je izpostavil prednost dejstva, da je njihov radio del velikega javnega zavoda, ki omogoča razvoj, sedaj prenovo studiev in nov program za predvajanje. Hkrati je opozoril tudi na težave pri iskanju dobrih novinarskih kadrov ter izzive novinarskega dela, kot je usklajevanje prevajalcev in sogovornikov pri pripravi pogovornih oddaj: »Imamo tri prevajalce in včasih se zgodi, da so vsi trije zasedeni. Oddaje potem ne moremo narediti v živo ali pa jo moramo narediti v nekih čudnih terminih.« Jožef Végi je opozoril, da je MMR,

Pomurski madžarski radio, ki trenutno zaposluje 25 ljudi, od tega je 11 novinarjev, na nek način tudi »okno proti matičnemu narodu oziroma državi. Veliko poslušalcev imamo v Zalski in Železni županiji, tudi širše na Madžarskem, saj zdaj oddajamo na treh frekvencah, od decembra lani tudi na digitalni frekvenci. Mislim, da to ni nič narobe. Meje so padle leta 1990 in zdaj morajo pasti še v glavah ljudi. Najdejo se ljudje, ki ne odobravajo tega, češ financira nas Slovenija, mi pa pripravljamo tudi program za Madžare na Madžarskem. To ne drži. Mi v prvi vrsti delamo program za pripadnike madžarske narodnosti v Sloveniji. Dobrodošli pa so seveda tudi vsi drugi poslušalci, ki menijo, da jim naš program odgovarja.«

Glede pritiskov na novinarsko delo je Jutka M. Király omenila, da »največji pritisk ni, da nekdo pritiska nate, ampak da te izključi iz kroga informacij«, obenem pa je opozorila tudi na pomembno vlogo tradicionalnih medijev, ki informacije pred objavo za razliko od objav na družbenih omrežjih, preverijo. Predsednica Društva novinarjev Slovenije Petra Lesjak Tušek, ki se je vključila v razpravo, je izpostavila, da je na lokalni ravni posebej pomembna prisotnost na mikro dogodkih, da se kot novinar čutiš del okolja, s čimer pa si lahko včasih tudi preveč ali premalo kritičen. Da lokalni veljaki vedno obstajajo, a je pomembno delo za malega človeka, da denar ne prepreči objave, pa je poudarila odgovorna urednica Vestnika Adriana Gašpar.

(Na fotografiji na 1. strani: Zgoraj (od leve): Timotej Milanov, Jožef Végi in Mirjana Lovrić Magyar. Spodaj (od leve): Jutka M. Király in Silva Eöry.)

Silva Eöry

Pod Srebrnim brejgom ...

... se je telko zgodilo, ka se normalen človek iz toga kuman leko vörasmej. Njaprva se je prejk nauči skur vse tisto leko delalo, ka se je za časa epidemije nej smelo delati, spoj na tau niške broditu nej vüpo. Teatri so znauva leko goroprejt! Tau se tak nagnauk zgodilo, ka so takše lidge spoj nej čakali. Vejmo, prva se po dugom časi kaj goropre, trbej vsefele naprajti, ka normalno začne funcionejrati. Rejs, tak nagnauk se je tau vödalo, ka od šoka so vsi, steri v teatraj delajo, tau nej mogli vörvati. Depa sto leko tanut spoj pride, tau pa že neka drugo gé. Tö tau, kak tam sejdati morajo. Ovak pa kultura je zvün turizma najbole bita bila. Zatoga volo so v Maribori velke kulturne demonstracije bile, na steri so povedali samo eno pa nika drugo, kak samo tau: »Tiüma nigdar ne ostanemo!«

Eške prva kak se je Maribor zgloso, se je Ljubljana v velke demonstracije zdignola. Gezero pa gezero lidi je aktualnoj politiki vöskričalo, ka tak tadale več néde. Najbole od vsega se je čulo, ka v Sloveniji nauvi fašizem pa diktatura glavau gorzdigavata, epidemija pa je njim pri tejm samo pomogla, ka so si svoje politične apetite začnili spunjavati. Kelko lagvoga od najbole prejnji se je na tej demonstracijaj leko čulo, takše že dugo, dugo nej bilau. Pa tau v tom časi, gda Slovenija na pragi stodji, ka za pau leta kormanj EU-na prejk vzeme. Kak bi tau z EU-nom spoj nika ne valalo, ji nej brigalo, so demonstranti obečali, ka tadale do tau delali, dokejč se tam na vreki do kraja vse vö ne mini. Vse pa ja bi se vöminolo kuman po tejm, gda vsi tisti najbole na vreki dojtanejo pa po tejm se nauvi lidgé izvolijo. Kak vse vögleda, se tau tak brž eške nede zgodilo. Se je pa že gnauk, v tistom časi, gda aktualni premier ranč Janez Janša biu. Te so ga demonstracije dojlüčile. Se vse tau leko eške gnauk zgodi? Tau niške ne vej, čas pa svoje na kraji povej.

Lejko povejmo, ka cejla ta župa, ka je nej za pogesti, že pomalek vreti začne. Pisali smo že od toga, kak ranč Janšovi pojdje pa dekle medije na nikoj škejo djasti, zaprav, aj bi samo po njivi nautaj plejsali. Tak so tö STA (Slovenska tiskovna agencija) škeli na nikoj djasti. Depa EU toga ne dopisti. Od tam, iz srca pa njene duše, sta dvej pa pau miljonki evronov prišli, ka lidge za nazaj svoje plače dobijo pa za naprej, ka do leko delali. Povejmo bole ovak; pod sebe so je škeli dobiti pa so njim pejneze, stere morajo dobiti, doj povedali. Evropa je prajla vcejlak ovak, plačati ji trbej! Tak so té nej male pejneze na račun Slovenije prejkdali. Zdaj se čaka, ka do lidi, steri so za svoje delo že 119 dni nej plačani bili, tej pejnezi dun prijdejo. Ja, se čaka, če se tau rejsan ma zgoditi, če se tau zgodi. V cejlom tom gulaži brezi žmaja se več nika ne vej, se že žmetno komi leko kaj vörvle.

Če smo že pri gulaži, že drugo leto ga nede. Od koga rejč dé? V Sloveniji že od indašnji, socialistični časov šega živé, ka na 1. maj se delavski gulaž tala. Tau leto eške ga nede. Ga nede zatoga volo, ka več kak desejt lidi ne smej na enom mesti biti, če pa se ji več najde, morajo pasko meti, ka nedo skrak eden drugoga ojdili. Če so se že cepili, leko ka bi mogauče bili, če bi nej tam steri takši biu, ka ... Ja, sto se v té regule ške spoj razmej? Eni pravijo, ka ranč tisti, ka ji vödavajo, se v njé ne razmejo. Kak se aj vcejlak prausni človek razmej?

Naš Srebrni brejg se s tejm ne spravlja. Njemi je lepau gé, ka krajina spod njega znauva pa eške tadale de žuta ostanola. Tak nej samo na terasaj, tö nut v krčmaj si lidge svoje mesto leko najdejo. Depa nut v krčmaj samo tisti, ka s svojo držino sedijo, ka so že betežni bili, ka so se cepili ali pa tisti, ka bi leko že nin bili pa so nej bili ... Na, tau eške naš brejg ne razmej.

Miki Roš

TRESTI LEJT SLOVENSKEGA DRUŠTVA V BUDIMPEŠTI (2)

Slovensko društvo v Budimpešti smo napravili, gda smo delegate zbirali na ustanovni občni zbor Zveze Slovencev na Madžarskem. Tau je bilau 20. oktobra leta 1990. Politično se je vse spremenilo, v rosagi pa je bilau dovoljeno, da leko

šauli slovenskoga jezika v Ljubljani, dva sta bila na celoletni šauli, eden je tri leta študiro na visoki šauli.

Leta 2010 smo meli 20. obletnico našoga društva. Te smo vödali fotoalbum, steri notrapokaže naši dvajsti lejt na kejpaj.

Tej edni mladi člani mladinske sekcije leta 2009 na prireditvi

napravi društva, sklade pa druge civilne organizacije. V prejšnji novinaj ste leko prešteli o naši romanj pa kulturni programaj. (Prvi del spominov dolgoletne predsednice Irene Pavlič ste lahko prebrali v prejšnji številki.)

Za materno rejč pa domanje naute

Člani društva smo Porabski Slovenci in njini družinski člani, steri znamo domanjo narečje. Žau, samo prva generacija je slovenska, samo dve držini sta, dej mladi dobro znajo slovenski materni jezik. Zatau smo že od začetka organizirali tečaje slovenskoga knjižnoga jezika. 14 lejt je te tečaje vodo profesor vodja slovenskega lektorata na Filozofski fakulteti v Budimpešti Mladen Pavičić, za mlade pa dve leti, profesorica slovenskega jezika Anica Dražnik. Naši mladi so se splo zanimali za slovenski knjižni jezik. Zatau smo leta 2008 ustanovili Mladinsko sekcijo. Mladi so večkrat bili na poletni

Leta 2011 smo napravili (ustanovili) pevski zbor. Začnili smo s 16. člani. Gnauk smo že steli zbor vküper sprajti, pa nej smo dobili človeka, sto bi vodo zbor. Zdaj smo meli srečo, dobili smo dobro zborovodkinjo Orsolyo Kovács Zádori. Ona je Vogrinka, a mauž je z Verice Slovenec. Od začetka vodi naš zbor, s harmoniko ga pa sprevaža Hugo Čerpnjak, on pa je bijo doma z Gorenjoga Senika. Menje ma »Ljudski pevci Slovenskega društva v Budimpešti«. Zatok smo napravili te zbor, naj nam te tudi pomaga pri ohranjanju maternoga gezika, naj ne pozabimo naše lepe slovenske pesmi iz rojstnega kraja. Zbor nastopi na naši vsakši prireditvi v Budimpešti, nastopili smo že v Sloveniji, v Subotici/Szabadki (Srbija) na srečanju slovenski pevski zborov iz Vojvodine večkrat, tau pa organizira Slovensko društvo Triglav. Tau leto, 2021 februara, je bijo zbor star 10 lejt. V spomin smo dali napraviti CD, zgoščenko.

Škoda, ka smo nej mogli svetiti zavolo koronavirusa, oktobra nej 30-letnico društva, zdaj pa nej 10-letnico pevskega zbora. Zdaj nas je že samo dvanajset, dva sta mrla, stari so tō pa betežni in ne morejo več oditi na vaje. Člani zbora splo vküdržijo. Radi odijo na vaje. Splo se dobro počütijo vküper, pridno delajo. Mamo tudi 4 vogrske člane. Oni so žene ali možauvge naših lidi. Najbola daleč smo odli v Sloveniji pri Novi Gorici, v Šempasi smo spejvali. Tam je prireditev »Domovina je ljubezen«. Dva dni smo bivali v Novi Gorici pa smo šli prejk v Talanjsko pogledat Trst (Trieszt). Bili smo šče v Miramari pa smo poglednili tisti dvorec, ka so ga Habsburžani zozidali.

»Slovenske ljudske pesmi štirih letnih časov«, tau je naslov CD-na, zgoščenke zbora Slovenskega društva v Budimpešti. Gori je 17 pesmi. Bile so gorivzete v gledališči v Soroksári v študioni DR. Orsika Zádori je učiteljica petja, z velikim navdušenjem vodi zbor in tudi tak je Hugo Čerpnjak sprevaža. Ona dva sta steb-ra našoga zbora. Lepau se zavalim za tau velko delo pa tudi članom zbora, da so deset lejt vödžžali.

Sodelovanje pa obiski

Od začetka dobro sodelujemo z Zvezo Slovencev na Madžarskem. Mamo vküper tudi prireditve. Pomagajo nas s pejnazi pa ovak tō. Vsakši porabski skupini, stera dela pod njau, plačajo stroške, če pride k nam gostovat. Tudi tak dobro sodelujemo z Državno slovensko samoupravo. Oni pa nam od leta 1997 dajo v svoji podružnici mesto za delo pa za prireditve. Dosta je vrejdna ta pomauč, brezi te nej bi mogli

delati. Lepau nas pomaga Urad za Slovence v zamejstvi in po sveti iz Slovenije. Ta duga lejta nas je obiskalo več delegacij, stere so bile na uradnom obiski v Budimpešti. Obiskalo nas je Društvo Primož Trubar iz Ljubljane, potem skupine mladih iz srednjih šaul, visokih šaul, novinarji, ministri in državni sekretarji.

vodi društvo.

Predsedniki, vodstvo, člani društva so probali dobro delati. Društvo je bilau vsigdar pozitivno cenjeno. Zatau smo dobili dvakrat priznanje, 2005. leta ob 15. in 2010. leta ob 20. obletnici od Urada za Slovence v zamejstvi in po sveti. Tudi Irena Pavlič predsednica je dobila priznanje 2005. leta,

Tradicionalni slovenski den oktobra leta 2013; prven pri nas veleposlanica Ksenija Škrilec

Od začetka dobro sodelujemo z Veleposlaništvom Republike Slovenije v Budimpešti. Sodelavci veleposlaništva vsigdar pridejo na naše prireditve, mi pa odimo na njine pa šče mamo tudi vküper prireditve. Od tistoga časa, ka Slovenija ma veleposlaništvo v Budimpešti, se počütimo bola varneje.

Tresti lejt smo zadobili. Leta 1990 je 12 Porabski Slovencev ustanovilo tau društvo. Na žalost skor so že vsi preminauli. Prvoga občnoga zbora se je udeležilo 21 lüdi, tau je bilau 14. marciuša leta 1991. Te smo sprejeli Statut (Alapszabály) pa odlaučili program društva. Prvi predsednik je bijo Feri Kranjec 4 leta, potejn pa Irena Pavlič do 26. apriliša leta 2014. Irena Pavlič je tadala nej mogla sprejeti vodstvo društva, zatok smo te na volilnem občnom zbori za predsednico izbrali Agoto Merkli Kállay. Od tistoga časa ona

v leti 2014. 30. oktobra pa na predlog Veleposlaništva R. Slovenije v Budimpešti odlikovanje »Medaljo za častno dejanje«, stero je prejk dau predsednik rosaga Borut Pahor v Ljubljani.

Društvo smo napravljate tok, naj se ohranimo, naj ohranimo slovenski materni jezik, svojo kulturo – pesmi, navade, vse porabske vednote, ka smo je prinesli v tau velko mesto, v Budimpešto, iz rojstnega kraja. Zahvalim se vsakšoma, sto je našo delo pomago, naši lidam, steri so tresti lejt vödžžali pa se vü pam, ka tadale tudi vödžžijo. Če smo se rodili za Slovence, naj merjemo kak Slovenci. Najvekšo je pa tau, da smo spoznali Slovenijo, v 30. lejtaj smo prišli do toga, ka vejmo, kakšnakoli mala narodnost smo, mi tudi mamo matično domovino in tau je Slovenija.

*Irena Pavlič
častna predsednica*

PREKMURJE

Sinagogi Lipóta Baumhorna

Na židovskem graubišči v Murski Soboti so pred obletnico dneva, gda so iz soboške sinagoge 26. aprila 1944 v koncentracijsko taborišče Auschwitz Birkenau odpelali prvi, in tau vekši tau soboške židovske skupnosti, pripravili kratko spominsko slovesnost. Ob tej priliki sta domanji župan Aleksander Jevšek in veleposlanik Izraela Eyal Sela, vküper s predstavnicama dvej držin prminaulih pripadnikov judovske skupnosti, položila venec ob spomeniki. Molitve za vse prminaulje je povedo rabin Judovske skupnosti Slovenije Ariel Haddad.

Na indasvejtavelko judovskoskupnost v Murski Soboti gnesden spominja samo ške en tau židovskega graubišča, na sterom je Me-stna občina Murska Sobota leta 2015 vrejdvzela spomenik z napisom, pauleg toga pa ške leta 2014 postavleno spominsko obeležje na Lendavski vilici, tam, gé je stala sinagoga. V središči varaša pa so od leta 2019 pred rami držin Berger, Hahn in Frim simbolično postavljeni tlakovci spomina, t. i. spotikavci.

Veleposlanik Eyal Sela si je po končani slovesnosti v spremstvu soboškega župana na Slovenski ulici pogledno ške razstavo Arhitekturne oblike – Sinagogi Lipóta Baumhorna v Szegedu in Murski Soboti, stera de na soboški glavni vilici na ogled do 9. junija, po tistom pa ške meseca septembra kak en tau festivala Evropski dnevi judovske kulture v Murski Soboti. To je potujoča razstava, vsebina pa je bila ejkstra prilagojena za Mursko Soboto. Pripravila jo je madžarska umetnostna zgodovinarica Agnes Ivett Oszko iz Madžarskega arhitekturnega muzeja in Dokumentacijskega centra spomeniškega varstva v Budimpešti. Usklajevanje z avtorico in celoten prenos razstave ter nabavo vse potrebne opreme pa je prejkvzeu Zavod za kulturo, turizem in šport Murska Sobota, in sicer v okviru projekta Rediscover.

Silva Eöry

Milan Lovenjak - arheolog in antični zgodovinar

ANTIČNI CAJT JE BIU CAJT EPIGRAFIKE

Milan Lovenjak, steri je gorraso na Cankovi, gnesden pa žive v slovenskom glavnom varaši, ma en zanimivi, nej vsakdanešnji poklic. On je arheolog in antični zgodovinar: »Ges sam v Ljubljano

nagrobnikov od lidi, steri so živeli v tom cajti. Eni so si té nagrobnike dali napraviti že pred svojo smrtjo. Napisi na tej nagrobnikaj nam pokažejo, kakšoga porekla so bili tej lidge, ka-

pa ške latinščino, zatau sam se te leko začno spravlati tüdi z epigrafiko in antičnimi napisi. Istina gé, ka sva z bratom Marjanom že brž zgübila oba stariša, vej pa je mama mrla

gé je gnesden Ptuj, zraso legijski tabor. Ob zaščitnih arheoloških izkopavanjih Centra za preventivno arheologijo so na mesti, gé je bila nekdešnja vojašnica na Vičavi na Ptuiju, leta 2011 najšli en

Cankovčar Milan Lovenjak je arheolog in antični zgodovinar

Nagrobnik s štirimi keltskimi imeni iz Rovišča pri Studenci (Foto. T. Lauko)

ni študero arheologijo in latinščino, po tistom, ka sam diplomero, pa sam šau ške v Beč, na Inštitut za antično zgodovino in epigrafiko, gé sam 1996. leta tüdi doktorero. Od leta 1997 je bibliotekar na oddelki za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, leta 2000 pa je pridaubo naziv znanstvenoga sodelavca za področje epigrafike. Gnesden predava tak na Oddelki za arheologijo kak na Oddelki za zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani. »Pauleg toga ka včim, se spravlam tüdi z latinskimi besedili in jih kak klasični filolog prevajam v slovenski gezik. Pred par leti sam prevedo eno latinsko kroniko neznanoga avtorja o prvi križarski bojni, stera se je godila med leti 1096 in 1099, zdaj pa prevajam en spis iz štrtoga stoletja o preganjanji kristjanov, ovak pa se dosta spravlam z epigrafskimi napisi,« je ške povedo sogo-vornik in raztolmačo, ka je epigrafika pomožna zgodovinska veda (segéd tudomány), stera preučavle napise na različnih trdih trajnih materialih, kak so lejs, kamen, glažojna, marmor, kovine in podobno: »Antični cajt je biu cajt epigrafike, vej pa so fontoške stvari objavljali na té način, vse od cesarskih dekretov naprej. Največ pa je

kšen status so meli, se pravi, če so bili sužnji, nizki državljani ali kaj drugoga, pa tüdi če so meli latinska ali grška imena. Gnesden je znanih okauli 400 gezero epigrafskih napisov. Na moje pitanje, če ob tom, ka se spravlaš s trno staro zgodovino, leko bar malo pozabiš na nevole, stere mamo v gnešnjom cajti zavolo epidemije, dobim zanimivi odgovor: »Mogauče malo rejsan, je pa istina, ka so se inda svejta godile podobne reči kak se gnesden, se pravi tüdi takši betegi, zavolo sterih je mrlo do sta lidi. V drugom stoletji je razhajala ena velka küga, zavolo stere je na ozemlji Sredozemlja mrlo od 5 do 10 procentov lüstva. Na avstrijskom Koroškom pa mamo en zanimivi napis na bronasti plošči, steri priča, ka so se glij v tistij lejtaj zbrali pripadniki kulta Mitre, sončnoga perzijskega boga, zavolo množične smrti. Na tej plošči so tüdi imena Mitrovih častilcov, sterih je bilou več kak stau.«

Milan Lovenjak pravi, ka ga je zgodovina zanimala že v mladij lejtaj, ali vseeno se je po zgotovljeni osnovni šauli prva vpiso na srednjo strojno šaulo v Lendavo ali »te je li prevladalo moje zanimanje za zgodovino in sam te tau šau študerat, pauleg toga

te, gda sam odo v osmi razred osnovne šaule, oča pa te, gda sam začno študerati.«

Čiglij živejo v Ljubljani, se z ženo Tanjo in čerko, gimnazijko Ado, radi vračajo nazaj v Prekmurje: »Tüdi moja žena je doma s Cankove. Ona je slikarka, ovači pa dela kak leranca na enoj šauli. V zadnjom leti smo se vsi dosta doma držali, vej pa je šaulivanja več ali menje šlo na daljavo. Vsakši se je v svojo ižo doj zapro in smo nej mautili eden drugoga. Zatau ka smo nej mogli inan oditi, smo malo bole spoznali tüdi Ljubljano, vej pa je tau rejsan eden trnok lejpi varaš. V cajti karantene smo peški šli tüdi na malo dukše poti. S centra Ljubljane leko z malo dukšim sprehodom prideš vse do rauba varaša.«

Za konec pogučavanja sva ške neka povedala o tom, s kakšimi temami se Milan Lovenjak aktualno spravlja pri svojem deli. Med njimi je rimska sodačka diploma z Vičave na Ptuiju: »Tau je rejsan ena zanimiva reč. Tau je edina do zdaj znana sodačka diploma, stero so najšli na tistom mesti, gé je biu inda svejta forum Poetovie, toga antičnoga rimskega varaša.« Malo po tistom, ka so v té kraje prišli Rimljani, je v zadnjih desetletjih 1. stoletja pred Kristusom na mesti,

falat bronaste plošče z ostanki petih vrstic napisa, steri kaže, ka je tau bila rimska sodačka diploma. V bistvi sta bile dvej plošči, sterivi sta bile z drotom vküper zvezani, ali najšla se je samo ena. Na tej plošči piše ime sodačke enote, v drugi vrstici pa je ohranjen en tau imena namestnika province Zgornje Mezije Julija Kandida, steri je poskrbo, ka so sodaki po 25. lejtaj slüženja daubili rimsko državljanstvo (civitas Romana) in pravico do polnopravne zakonske zveze (conubium). »Teva dva privilegija sta posameznikom brez državljanstva, njihovim ženam in deci omogočila vzpon po družbeni lestvici (társadalmi ranglétrán),« je povedo sogovornik in ške raztolmačo, ka je biu »isti tekst napisani tak znautra kak zvüna, zatau je tej plošč nej trbelo odperati, so pa bile té plošče različno velke, običajno tak okauli 15 krat 10 centimetrov, debela pa je bila samo en ali dva milimetra, tak ka je nej bila tak trnok žmetna in se jo je dalo nesti.«

(Kejp na 1. strani: Milan Lovenjak med šetnjo ob jezери Liebmansee pri avstrijski Radgoni.)

Silva Eöry

Kejpi: osebni arhiv

Milana Lovenjaka in T. Lauko

Pisali smo pred 30. leti (7.)

Drugič v parlamentu! Takšen je naslov novice, stero so leko bralci prešteli na prvoj strani 7. številke novin Porabje (9. maj 1991). V njoj opiše, ka je 24. aprila predsednik madžarske vlade József Antall v zidini madžarskoga Parlamenta sprejeu predsednike narodnostnih zvez na Madžarskom: »Gospod predsednik je seznanil goste s stališčem vlade do narodnostnih manjšin. Pogovor je tekel tudi o narodnostnem zakonu, na katerega že dolgo čakamo. Pogovori na visoki ravni kažejo, da mora Madžarska, če hoče »v Evropo«, izpolniti svoje dolžnosti do manjšin. Predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem Jože Hirnšek je gospoda Antalla opozoril na nujnost mejnega prehoda Gornji Senik-Martinje. Datuma o odprtju mejnega prehoda tudi tokrat nismo izvedeli.«

29. aprila sta se v Monoštri srečali vodstvi Zveze Slovencev na Madžarskem in Pomurske madžarske narodnostne samoupravne skupnosti. Največ so se pogučavali o tom, ka trbej gorodprejti več mejnih prehodov med Slovenijo in Madžarsko. »Poleg konkretnih predlogov neposrednega sodelovanja sta se vodstvi odločili, da tako madžarski kot slovenski oblasti posredujeja skupno stališče do odprtja mejnih prehodov na madžarsko-slovenski meji. Za obe narodnosti je vitalnega pomena, da bodo v najkrajšem času odprti nekateri že večkrat predlagani mejni prehodi (Martinje-Gornji Senik, Pinče-Tornyiszentmiklós, Prosenjakovci-Magyarszombatfa). Kljub dosedanjim opozorilom na žalost ugotavljamo, da pristojni državni organi niso storili dovolj za uresničitev teh predlogov. Zato zahtevamo, da ustrezni organi v najkrajšem času pripravijo vso potrebno dokumentacijo ter zagotovijo tudi tehnične in materialne možnosti za

dokončno odprtje. Obe vodstvi ponovno opozarjata, da se v Evropo lahko pride le z odprtimi mejami in z rešenimi narodnostnimi vprašanji,« je pisalo v skupnem sporočilu obeh organizacij.

»Inda svetja so tak šagau

meli praviti o kakšon velkon tauvani, ka te bi eške Kristuša doj s križa fkradno. Bi, če bi sa nej bojo, ka f tistoj minuti v žardjavi pekuu spadne. Cajti so sa na žalost fejst spremenili. Več ranč Boža mati nema mera, pa Kristos na križi to nej. V djaseni 1989 so pokradnili v našon Porabji tri Marije. Eno z Žulinoga križa, drugo z veškega križa na Verici, tretjo pa na Gorenjon Siniki par Križi, je svoje pisanje (z naslovon Boga ino Marijo fkradnili) začno Franček Mukič in cujdau: »Lani v djaseni so gaunare pá ojdli po Verici. En večer je veričkoga lončara (Karela Dončeca) sinej špajсно bilau, ka je žalezen obrauč kauli Kristoša že fkiup būu zvogiban. Pod križon je najšo eno žago pa nikšo drugo šker tō. Te je domau ušo pa je parneso 200-colske cveke pa je nazaj dojakovau, ka je tarbōlo. Da je drugi zranek mlejko pelo f Števanofce, je Kristoš eške na križi būu. Da sa je nazaj pelo, ga več era-slapa nej bilau. Jezoš nej dojšlo, ka

so ga z velikimi cvekami na križ parbili, zdaj so te njagvo bolečo tejlo eške z žagof dojakovali. Tau sa pozabo vōopi-tati, če sa tisti zranek nej obli-skalo pa nej gron mlato. . .

— Dja sa tistoma, šteri je Kristoša doj zožago, lagvo nika-

nej žajejla — so mi parpovejdali Žulina mati na Verici —, samo sa si mislila, vej Baug sa zgledne nanga! Pa je tak bilau. Dja sa že več kak 83 lejt stara, pa na ponin, ka bi stoj kaj takše delo!

... Tak dobro, ka sa je bujo!

... Tisti, šteri je tau zadeno, je būu z Monoštra doma, delo je v Židanoj fabri-

ki, te je tri lejta zaprejši būu. Da sa je vōoslaubodo, pa sa je »specializiro» na tau, ka je po več mejstaj Kristoš doj s križe žago. Te sa je gnauk nej dugo po veričkōn kriminali pelo nikan z autonon pa sa je f Sárvári bujo (ubil). V njagvon autoni so najšli dva-uje raspatké. Eno nej bilau tisto z Verice. Lüstvo je za en malo začnilo gučati, ka so prej te djaušovi podje (Romi) na Štajerskon odavali te križe. Nakak je veričkoga calau prej vūdo par Sv. Križi v Avstriji. Drugi tak vejo, ka je za lesenoga Jezuša, šteroga so 79. leta gorposvečali, da biu na Štajerskon calau en auto! (Za nauvoga, šteri je iz kamla, so zdaj plačali 3.500 forintov, za Marijo iz gipsa pa djazerko. Zatau dva-uje pa buma ranč en picikli na do-bite!) Ovak pa, ka so rejsan s temi Kristoš delali, eške djanau na vejmo, ka policija eške nej končala svojo delo. Kristoš pa Marija! Što si je brodo, ka mo gnauk svejta s križjama tō križe meli?!«

Irena Pavlič je na zadnji strani pisala o ton, ka so narodnosti iz proračuna daubile 200 milijonov forintov. »Slovenci smo dobili 7,5 milijona. Kako smo prišli do tega? Zelo težko! Denar je moral razdeliti odbor za človekove pravice in manjšine v parlamentu. Za slovensko narodnost so najprej predlagali 5 milijonov; proti temu smo protestirali, saj je bila enaka vsota namenjena skupnemu ekonomskemu uradu narodnostnih zvez. Kako je mogoče, smo se spraševali, da dobi neki ekonomski urad toliko kot ena narodnost? Pa niti niso narodnostna organizacija! Protestirali smo pri manjšinskem odboru skupščine. Dr. Gábor Fodor, predsednik tega odbora, je razumel našo prošnjo in se je strinjal, da ekonomski urad ne more biti financiran s tem denarjem. Dobili smo dovoljenje za udeležbo na seji omenjenega odbora, na kateri smo skupaj z drugimi narodnostnimi poslanci povedali svoje mnenje o tem. Seveda so že pred sejo izdelali nov predlog za razdelitev denarja, po katerem so predlagali za našo in srbsko narodnost 7,5 mil. forintov,« je napisala Pavličova in cujdala, ka narodnostne novine na žalost dobijo samo štirideset milijonov forintov, »kar je zelo malo za osem časopisov. Štirje izhajajo, novi pa ne morejo začeti izhajati, ker denar še ni razdeljen. Za slovenski časopis so v Manjšinskemu uradu predlagali 2 mil. forintov. Na to smo pa rekli, da je zelo malo in taka razdelitev ni realna. Zaradi tega smo pisali pismo novemu ministru za narodnosti, Ferencu Nagyu, naj pomaga, da bi dobili narodnostni časopisi več denarja. Tudi Gábor Fodor je obljubil, da bo poskušal zagotoviti več denarja v ta namen.«

Vküppobrala:
Silva Eöry

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Pobira se smetje

Kak vsakšo leto zdaj se tō spomladi pobira smetje po vasaj pa po varašaj v Železni županiji. Tau je tisto smetje, stero ne more nutraličiti v koš za smeti, ka vsikši keden tavozijo. Tau so omare, postele, preproge, stau-ci, foteli pa še dosta vse drugo, ka doma v rami mamō. Depa ranč tak dosta vse se že ne smej v kontener nutradjasti, ka je dotejgamau slobaudno bilau. Dugo lejt so avtogumine (pnevmatike) tō tavozili, depa zdaj že nej, ranč tak je prepovedano, ka okna, dvera pa vse drugo, ka pri zidanji ali pri obnovi rama ostane. Pa ranč tak plastika, olaj, salonitne plošče, glažoj-na, guminge, ka ostane, če se avto razmatava, ne smej nutra v kontener ličiti. Tau je velka baja, zato ka največ smetja, najbōla nevarno smetje se s tau-ga vküpnabere. Za tau smetje v Monoštri občina ma en plac, gde se vse tau smetje dola leko dá, ka drugī ne odpelajo. Te plac ali depo je za porabske vesnice tō, ka varaška občina ma pogodbo s porabskimi občinami. Pa še etak ostane doma smetje, odpad, ka ne moreš taodpelati. Tauga je največ po vasaj. Tau so velki traktoski guminge, stere nikan ne more pelati, zato ka ji ne vzemajo prejk. Tau je velka nevolā, ka baude s tejmī, zato ka od leta do leta nji je vsigdar več. Prvin so v te velke gumine pejssek nasipali pa mlajši so se špilali v njij, depa na velko srečo tašo več gnesden ne delajo. Bilau je tašo, ka so se ovak nej mogli rejšiti od tej velki guminov pa so je tazakopali v zemlau. Tau je še üše, kak če bi nikanej delali, zato ka gumi v zemlej ne sprnej, bola go zastrupi pa nej za kratek čas, več stau lejt, dočas ka premine, se razkroji. Kak za gumine tak za plastiko, plastične glaže, embalaže nika vō trbej najdti, zato ka če tak ostane, te s tejmī smetjama vničimo Zemlau.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

V Vidmarjevi hiši so odkrili spominsko ploščo

Predsednik Borut Pahor in veleposlanica Nemčije Natalie Kauther sta v Vidmarjevi hiši odkrila spominsko ploščo ob 80. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte (OF) in slovenskega upora proti fašizmu. Nemčija je Vidmarjevo hišo v Rožni dolini v Ljubljani, kjer je bila 27. aprila 1941 ustanovljena OF, kupila leta 2016. Nemška veleposlanica Natalie Kauther je ob tej priložnosti povedala, da na nemškem veleposlaništvu čutijo »veliko odgovornost, da s to hišo in njeno zgodovino ravnajo skrbno in ohranjajo spomin na to, kar se je tukaj dogajalo pred 80. leti. Nimam pravice, da bi kot gostja v vaši državi delila nasvete. Zlasti kot Nemka ne. Lahko pa izrazim svojo hvaležnost za to, da smo bili Nemci po vsem tem trpljenju in grozotah, ki jih je naša država prizadejala neštetim ljudem, znova sprejeti v skupnost narodov. Za nas je to, da lahko do nekoč najhujših sovražnikov danes gojimo globoko prijateljstvo in se skupaj zavzemamo za boljši, pravičnejši svet, res veliko darilo,« je povedala veleposlanica v govoru v slovenskem jeziku. Predsednik države Borut Pahor se je veleposlanici zahvalil za nemško gesto v obliki spominske plošče, ki so jo predstavili skupaj z Muzejem novejšje zgodovine. »Z vaše strani je to dejanje simbolno, ima pa tudi stvaren pomen v luči prihodnosti. Gre za duh, na katerem je utemeljena naša skupna evropska domovina. Ne na tem, da pozabimo, vendar da se vsega spomnimo in kaj tudi odpustimo v korist sožitja,« je povedal Pahor. Opozoril je, da so taka dejanja ključnega pomena za zgled mladim, saj jim omogočajo miren razvoj v času velikih sprememb. Pahor je ob dnevu upora proti okupatorju povedal, da si želi, da bi bili državljani Slovenije »na ta upor ponosni« in da bi razumeli, da je tudi to dejanje omogočilo obstoj slovenskega naroda in ustanovitev Slovenije.

Glasba nas bogati, povezuje, združuje in se oglašča čisto povsod ...

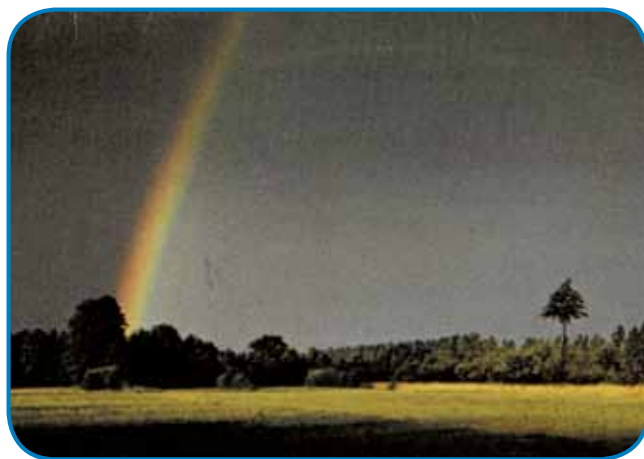
HRVAŠKI, MADŽARSKI IN SLOVENSKI GLASBENIKI SKOZI ČAS IN PROSTOR (1)

Že doslej sem naletel v svojem preučevanju, raziskovanju in pisanju o glasbi na določena, poudarjena in specifična zvenenja. To zagotovo odsevajo številni ljudski, nazadnje pa tudi že povsem umetni (-ški) glasbeni

Njihova specifična, značilnosti, so se skozi stoletja razvoja izoblikovali na stičišču različnih kultur: hrvaške, madžarske in slovenske (pomursko-prekmurske). Za vse navedene imajo te pesmi poseben značaj. V tonalnem in

prostoru³. Tudi Pomurje in Prekmurje tostran in onstran državne meje zvenita univerzalno⁴. Da tale naša, slovenska glasba res zveni onkraj in tostran nacionalnih in državnih meja, pričajo tudi *Manj znani Slovenci-*

ciganske glasbe, ki sem se je v vsem tem času tudi že dotaknil⁸. Zatorej se bodo v nadaljevanju vseh teh rednih mesečnih prispevkov odvijali prikazi rapsodij, madžarskih plesov, koračnic (Madžarska), ljudski običaji,

Mavrica nad ravnico

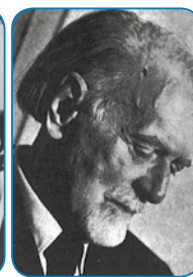
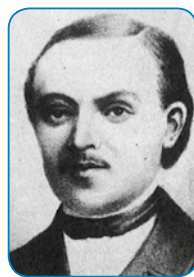

Prekmursko-pomurska ravnica

izdelki: folklor, ljudska glasba, petje in še kaj. Vse do dandanašnje »kakofonije,« ki pa včasih niti nima kakšne posebne zveze z določeno celino, deželo, pokrajino ...

Kot sem že enkrat ne teh straneh zapisal, je prav tako in še posebej izpostavljeno tudi Pomurje in Prekmurje (Porabje) tostran in onstran državnih meja. Najmanj kar pa je, je to, da tako kot pokrajina – kot neke vrste neskončna ravnica – daje vsem tem odsevom in izzvenom določeno specifično. Če je le-to na začetku izoblikovalo zgolj ljudstvo in je šlo, ali pa celo še vedno gre za izključno ljudsko glasbo – je zdaj tole že povsem nedvoumno tudi v umetni glasbi. To so seveda v večstoletnem razvoju zaznamovali na sosednjem Hrvaškem Vatroslav Lisinski, na madžarski strani Franz Liszt, Béla Bartók in Zoltán Kodály, na naši, slovenski strani pa še naš slovit Slavko Osterc. Tukaj in v delih vseh navedenih je sicer šlo za visoko umetniško glasbo z refleksijami v navedenih pokrajinah, pred tem pa je glasba na vseh teh področjih živela in prehajala iz roda v rod kot izključno ljudska glasba: peta, odigrana in odplesana. Tudi bogato pesniško izročilo ima pri tem svoje prste.

metrično ritmičnem pogledu predstavljajo starejšo razvojno stopnjo. Zagotovo pa jih slišimo

Lisinski, Liszt, Bartók, Kodály in Osterc

in vidimo tudi v glasbi omenjenih velikanov. Eni kot drugi pa so črpali svoje navdihe tudi v izvirni tovrstni ljudski glasbi: *Če bi ges bijla fčelica, Gnes je en leipi den, Gorički čardaš, Marko skače, Ne ouri ne sejaj, Poj mi, poj mi droubna ftica, Teče mi vodica, Vöra bije, sunce mi zahaja, Zreilo je žito idr.*

Že moje dosedanje ukvarjanje z glasbo različnih pokrajin, dežel in kontinentov pa me je nenehno opozarjalo, da glasba na (slovenskem) Krasu zveni trpko¹, gorenjski glasbi pogojuje njeno »ozkost« in »zaprtost,« četudi se je ravno tam pojavil fenomen hitrih in svetlih ritmov (polka in valček) z Avseniki². Spet na Primorskem zveni glasba povsem drugače kot pa na preostalem (slovenskem) etnografskem

-glasbeniki tostran in onstran državnih meja v besedi, sliki in zvoku⁶ pa tudi Slovenci-

spremljani z glasbo, in umetna glasba, ki so jo vse do dandanašnjega časa podpisali Hrvat

-glasbeniki v Avstriji, Italiji in Sloveniji. Tu so še vpogledi slovenske glasbe v srbsko in obratno⁷, da ne zapišem o vsem tem še kaj za področje romske,

Lisinski, Madžari Liszt, Bartók, Kodály, Slovenec Osterc idr.

(Prihodnjič: Madžarska)
Franc Križnar

1 Križnar F., Zadnji skladatelj evropskega Marijana Gabrijelečiča v tiskih (v. Primorska srečanja, L. 22/1998, št. 203, str. 243-245) in Glasbeniki, katerih glasba zveni kraško (v. Kras, št. 51/2002, str. 28-29).

2 Križnar F., Portreti gorenjskih glasbenikov. Maribor, 2006 in: Beutiful Gorenjska music – past and present (v. Facta universitatis. Seeries Visual Arts and Music, 1/2016, Vol. 2, str. 15-30).

3 Prim. (moje glasbene) kolumne v Novem Matajurju (Videm/Udine, 2017-2020) in Mladiki (Trst/Trieste, 2020 →).

4 Križnar F., v. Porabje, Monošter, L. 28/2018, št. 51-52, str. 12-13.

5 Manj znani Slovenci-glasbeniki tostran in onstran državnih meja v besedi, sliki in zvoku: predavanje, Slovenski institut, 21. 5. 2019, Dunaj. Slovensko srbski kulturni in še posebej glasbeni odnosi: glasba je brezmejna! Slovenika: časopis za kulturo, nauku i obrazovanje. Beograd, 2019, [št.] 5, str. 111-128.

6 V. Svobodna Slovenija/Eslovenia Libre, L. 79/maj 2020, Buenos Aires, št. 7, str. 4-5.

7 Slovensko srbski kulturni in še posebej glasbeni odnosi: glasba je brezmejna! Slovenika: časopis za kulturo, nauku i obrazovanje. [Štampano izd.]. 2019, [št.] 5, str. 111-128, ilustr.

8 Križnar F., Imer Brizani: Uka Brizani: Glasbeni genij: življenje in delo mojega očeta (v. Romano them/Romski svet, L. 25/2020, št. 67, str. 42-44).

Velika Polana – svetovna prestolnica bujte repe

SVETOVNI REKORDERJI V KOLIČINI KUHA NE BUJTE REPE

V občini Velika Polana si že vrsto let prizadevajo, da bi bila prekmurska jed bujta repa pogostejša na mizah, tako v Prekmurju kakor tudi drugje. Zaradi bujte repe so od leta 2013 tudi svetovni rekorderji. Takrat so na prireditvi Pomurski poletni festival skuhali zelo velik kotel te tradicionalne jedi in tako prišli v Guinnessovo knjigo svetovnih rekordov. Od takrat tega rekorda,

Do pandemije so se ekipe v Veliki Polani vsako leto pomerile v kuhanju bujte repe

ki je bil tudi organizacijsko zelo zahteven podvig, še nihče ni poskušal podreti.

Pred osmimi leti je petčlanska ekipa v tisočlitrskem kotlu skuhala 1089,5 kilogramov bujte repe, ki so jo potem brezplačno razdelili obiskovalcem prireditve. Kotel je bil izdelan po naroči-

Tradicionalna prekmurska jed je tudi zaradi dobre promocije vse bolj priljubljena

lu organizatorjev, vanj pa so vrgli okrog tristo kilogramov mesa in prav toliko repe, dvajset kilogramov prosene kaše in tudi sorazmerno količino drugih sestavin. Za priznanje rekorda je bilo potrebno pripraviti vso potrebno dokumentacijo dogajanja, ki so jo poslali na sedež Guinnessove knjige rekordov v London, od koder so jim poslali sporočilo, da rekord priznavajo. V knjigo rekordov je vpisana tako priljubljena prekmurska jed, kakor tudi njene sestavine in način kuhanja. Kot uspešen promotor te prekmurske ljudske jedi v svetu so si v Veliki Polani po tistem tudi nadeli naziv svetovna prestolnica bujte repe, kot je Lendava nekaj let pred tem postala svetovna prestolnica prekmurskega bograča.

Organizator Pomurskega poletnega festivala Društvo Štrk Slovenija iz Velike Polane si tudi z drugimi kulinaricnimi aktiv-

Narodnostni predlogi novel zakonov

Parlament je na tedenskih plenarnih sejah z začetkom 26. aprila razpravljal tudi o petih novelah zakonov, ki so bile določene kot narodnostne točke dnevnega reda.

Člani odbora za narodnosti so 26. aprila zasedali v Delegacijski dvorani Parlamenta in sprejeli stališča odbora o naslednjih zakonskih predlogih:

- o spremembi zakona št. I iz leta 2021 o borbi proti pandemiji,
- o spremembi zakona o transparentnosti nevladnih organizacij, primernih za vplivanje na javno življenje,
- o predlogu zakona o Fundaciji za raziskovanje zgodovine in družbe Srednje in Vzhodne Evrope,
- o spremembi zakona št. XC iz leta 2020 o proračunu Madžarske za leto 2021

- v interesu izvršitve sodb št. C-66/18 Sodišča Evropske unije o spremembi zakona št. CCIV iz leta 2021 o nacionalnem visokem šolstvu.

Po medresorskih usklajevanjih so člani odbora za narodnosti ponovno razpravljali o pripravah na spremembo narodnostnega zakona (št. CLXXIX iz leta 2021).

F. Sütő

Predlog Odbora za narodnosti o nacionalnem visokem šolstvu je v Parlamentu predstavila slovenska zagovornica, predsednica pododbora za šolstvo Erika Köleš Kiss

nostmi prizadeva za promocijo te prekmurske jedi na žlico, ki se prenaša iz roda v rod. Na prireditvi Pomurski poletni festival so vrsto let, vse do pandemije, organizirali tudi tekmovanje v kuhanju bujte repe, na kateri so sodelovale ekipe iz Prekmurja in od drugod. Jedi ocenjuje tričlanska strokovna komisija. Pri tem je najpomembnejše, da se uporabljajo res le tiste sestavine, ki so jih že naši predniki. Pomembno je, da so svinjsko meso, kislata repa, čebula, mast, prosena kaša, moka in začimbe vključene v jed in pripravljene tako, da dajejo harmoničen okus. Bujta repa je bila nekoč na mizah prekmurskih domačij običajno le pozimi, danes pa jo kuhajo tudi v drugih letnih časih.

Besedilo in fotografiji: Jože Gabor

... DO MADŽARSKE

Poročnih gostij še ne bo

Čakajte še z gostijami, je sporočila vlada tistim mladim, ki se bodo ali bi se poročili v maju. Kljub temu da bomo dosegli štiri milijone cepljenih, prepoved poročnih gostij, družinskih in drugih množičnih prireditev še naprej ostane v veljavi, je sporočil prejšnji teden Vladni informacijski center. To v praksi pomeni, da kljub odpiranju teras in restavracij za družinske prireditve še zmeraj velja, da se jih lahko udeleži največ 10 ljudi. Poroke so dovoljene, tako civilne kot cerkvene, toda na njih so lahko prisotni le najbližji sosodniki (priči, starši, sestre in bratje). Pri pogrebih še zmeraj velja, da se jih lahko udeleži največ 50 ljudi.

Premier Viktor Orbán je v svojem petkovem radijskem intervjuju najavil, da ko bomo dosegli, da bo cepljeno s prvim odmerkom vsaj 4 milijone ljudi, se bodo odprle razne storitve, gledališča in kinodvorane, knjižnice, kopališča in hoteli ter zaprti prostori restavracij, toda le za tiste, ki bodo imeli izkaznico o zaščitenosti.

Le 30 odstotkov lanskih rezervacij

Približuje se turistična sezona, toda turistične agencije so do konca marca zabeležile le 30 odstotkov lanskih rezervacij, kar se tiče tujih destinacij. Predsednica Zveze turističnih agencij Judit Molnár upa, da bo narasla volja do potovanja sorazmerno z vse večjo precepljenostjo. Najbolj priljubljene tuje turistične destinacije so še zmeraj države Sredozemlja: Grčija, Turčija, Italija, Španija, Hrvaška in tudi Bolgarija. Narasča pa število tistih, ki se odločajo za Severno Afriko, največkrat za Egipt, Tunizijo in Maroko. Po mnenju Judit Molnár so se cene potovanja v primerjavi s cenami v letu 2019 rahlo dvignile. Potovalne agencije menijo, da bodo ljudje ponovno potovali, če bo vlada sprostila omejevalne ukrepe zaradi pandemije.

Mornar brez maurdja

Prejšnji keden sem Attilo Bartakoviča iz Slovenske vesi proso, aj nam voo pre pa pokaže svoj fotoalbum, gde svoje stare kejpje ma »sranjeno«. Tak je bilau, fotoalbum je s seuv prineso v službo, v Radio Monošter, pa tam na velkom stauli smo začnili gledati, parbirati kejpje od mladi lejt cejlak do gnesden. Bili so vse fele kejpji, od ausmoga mejsca starosti naprej cejlak do gnesden, bili so nogometaški, sodački, zdavanjski pa še dosta drugi.

- Attila, kelko lejt stari si na taum prvom kejpji, ka so ga naredli od tebe?

»Gda sem že sejdo, te so te tjejp naredli, tak osem mejsceov star sem mogo biti. Vidiš, že te kakšno frizuro sem emo, tašo kak mladi zdaj nosijo.«

- Gde ste se vi, tvoji stariške te zdržavali?

»V Števanovci, tam kak je pošta, je bila edna stara iža, stero so sled-

ta spatjivali.«

- Te kejpj, sterga sem zdaj v roke vzejo, se je kasnej naredo, zato ka že dva brata sta tō paulak.

» V Števanovci na buči so name

Attila s svojim fotoalbumom

pa dva brata Endreja pa Csabina dolavzeli, če dobro se spomnim, te pred šaulof. Tam je biu en fotograf, steri je tam sliko tiste, steri so ga prosili, tak so te nas tū dolavzeli. Brat Endre zato tak čamarasto gleda na tjejpji, ka zavolo slikanja je nej mogo špilo tjūpiti, ka si je vōzagledno, samo sledkar, da so

sem pa tam sejdo pa poslušō, kak se včijo. Ovak je name mati nej včila, gda sem redno v šaulo prišo, te ma je bacetkorca Olga včila, sledkar, od petoga razreda naprej, mi je pa školnik Dékány bejo razredničar. Depa moja dva brata je včila, zato ka telko je od nje starejša bila, ka te je že ona šolē vōzopodla, gda sta brata še v osnovno šaulo odla.«

- Rad si v šaulo odo?

»Dja sem rad odo v šaulo, zato ka nej se mi je trbelo dosta včiti pa itak dobro sem se včijo. Drūgo pa tau, ka dobre padaše sem emo, s sterimi smo se dosta špilali, nej samo v šauli, potistim tū. Dosta smo se brsali pa kak mlajši dosta tašoga smo tō delali, ka bi nej slobaudno bilau. Večkrat smo od ravnatelja Pusztina zračno pūkšo »vkradnili« pa te smo strejalali na lesena vrata. Če so golaubiške sfalili, te smo je s klejči vō iz vrat pobrali pa na nauvo smo nabili pūkšo.«

- Je eden taši kejpj, gde ti novinar Ernest Ružič drži mikrofon. Ka se je te dogajalo?

»Tau že ne vejim stalno, ka je bilau, kakšni program je bejo, depa tau je že v Števanovci bilau po študiji, gda sem poučeval. Na tjejpji ranč novinar Ernest Ružič dela z me nov reportažo.«

- Kama si ūšo se tadala včit, gda si vōzopodo osnovno šaulo?

»Najprvin v gimnazijo, odtistec sem se javo v Ljubljano študirat. Po pravici, dja sem sto učitelj telovadbe pa biologije biti, že sem se tak pripravlo, ka mo ūšo v Pečuj študirat. Depa gospod Szabó, ravnatelj gimnazije, mi je pravo, aj dem v Ljubljano študirat. Na sprejemni izpit sem v Pečuj mogo titi, gde je profesor Karel Gadanyi bijo član komisije. Njega sem pa že dobro pozno zato, ka sem nogomet špilo pa on je nam večkrat bijo sodnik na tekma. Tak ka velka nevala je nej bila, pa te tak sem v Ljubljano prišo. Depa pred tejm sem še vojsko mogo dolazaslūžiti«

- Gde si slūžo?

»Petstau kilometrov kraj od dau ma, v Szegedi sem bejo sodak. Na uniformi sem taši znak emo kak mornari (tengerészek), depa nej sem bijo mornar, mi smo miner-

ji (aknász) bili. Gda sem domau ūšo, so me večkrat pitali, kak si leko mornar, če na Vogrskom ranč nej mamo maurdja. Depa reko Tiso zato mamo, tam tō voda teče, sem tašoga reda pravo. Depa zavolo toga, ka smo na Tisi delali eksplozije, smo dobili taše znake kak mornariji.«

- Mamo eden kejpj od zdavanja, gda je tau bilau?

Na tom kejpji je osem mejsceov star

nega direktorja Radia Monošter. »- Tak mislim, ne moramo mimo, ka bi nej gučali od tvojoga hobi-ja, od nogometa.«

»Vsigdar sem rad špilo nogomet, najbola doma v Števanovci, tista lejta nikdar ne pozabim. Depa ranč tak me je fejt veselilo, gda sem trener bejo pri števanovski ženski nogometni ekipi. Tau so sploj lejpi spomini, sploj pa tisto,

Bratje Attila, Csabi in Endre

»Tau je osemdesettretjoga bilau, gda sem v Ljubljani študiro. Potejm, gda je žena noseča gratala, te sem dja nazaj v Sombotel prišo študirat. Depa tak, ka sem dja pri študiji že delat odo v Mestni kulturni center v Monošter do leta 1985. Potejm, gda sem skončo, te sem ūšo poučevat slovenšči-

gda je kak moška ekipa tak ženska ekipa na leto gnauk v Šalovce odla se brsat na nogometni turnir. Ranč tak je moj hobi bijo špilati na gitari, kasneje pa več lejt špilati v Korpičovi bandi.«

- Je edna slika, gde ste štirje dolavzeti, kakšna ekipa je tau?

»Tau je taša štiričlanska ekipa,

Kak mladi školnik pred mikrofonom Ernesta Ružiča

kar dolarazmetali, mi smo tam bili v arandi. Tau je edna mala iža bejla, tjūnja, edna soba pa telko, depa nam je te dojšlo, zato ka te sem še s starišami sam bejo. Gda so se stariške oženili, te so najprvin pri Šaloski bili, kak je oča bejo doma, te smo v arando šli, leta 1969 so zozidali ram pa te smo se

tjejp že naredli. Tau je nikak leta 1967 moglo biti, da se je te tjejp redo.«

- Tvoja mati je bacetkorca (učiteljica) bila, tebe je tō včila, gda si v šaulo prišo?

»Gda sem pet lejt star biu, te sem dja že v šaulo odo, zato ka moja mati je v nižji razredaj včila, dja

Padaši: Magdi, Attila, Sanji pa Pišti

no v Števanovce, sledkar pa v gimnazijo. Za par lejt sem emo možnost pa sem prejkūšo na zavod za zaposlovanje (Munkaügyi Központ), gde sem šestdvajsti lejt delo, zmejs sem pa še v srednji šoli Béla III. honorarno poučeval slovenščino. Od leta 2020 sem se glaso pa so me izvolili za poslov-

steri že 40 lejt vtjūpodimo kak padaške. Tau so Magdi Mikoš, Pišti Németh, Sanji Bedič pa dja. Cejlak spontano je gratala ta banda, radi se srečujemo, dobro se mamo, dobro se razmejmo, pa najbola važno je tau, ka je nika nej na silo, vejn ranč zavolo toga tak dobro funkcioniira.«

Karči Holec

Od Gorenjoga Senika do Garbolca - 35.

V KRAJINI KALAVINOV IN HAJDUKOV

Pri *Debreceni* so se v törski cajtaj nej samo tri krajine srečale, liki trgé rosagi: habsburško Vogrsko kraljestvo, Osmanski imperij pa Erdeljska kneževina. Voditelji varaša so donk dosegili, ka so jim od nikec nej zapovedavali - zatok so varašanci («civisi») duga stoletja gordržali svojo gizdavost.

Svojo španceranje začnimo

eške itak cveté.

V Debreceni so škonice že v 16. stoletji včili mlajše v protestantskom dūhi, za dve stoletji pa je Kalvinistični kolegij (Református Kollégium) grato »šaula rosaga«, v štero so prihajali dijacke s štirideset vogrski županij. Večkrat je v tajoj zidini djilejše držo madžarski parlament, na priliko sprtoleti 1849 in decembra

cügli - brezi streje. Če rejsan je biu Debrecen »kalvinistična Roma«, so leta 1715 na državnom djilejši naprejspisali, ka more varaš mujs zozidati edno katoličansko cerkev - tá stogi gnes ranč tak v središči.

Na söveri Debrecena se leko šetamo med prastarimi drejvami »Veuke gaušče« (Nagyerdő) tačas, ka ne pridemo do impozantne zidine univerze. Na njenom dvoriški je priseglo že trnok dosta nauvi štanderov in svoje diplome prejkvzelo vnaugo-vnaugo stari dijakov. Veuka atrakcija v lesej je vodni törem, s šteroga leko kaulipoglednemo, večer pa pri njem poslušamo koncerte.

Na odri pod milim nebom nutpokažejo gledališke igre, tam pa držijo Dneve vina in džeza tö. »Megleni teater« je v istini eden multimedijški vodomot (szökőkút), na šteroga 30x10 mejterske »vodne fjanke« projecéraro filme in animacije. Bližanji štadion je nej samo mesto za šport, tam se na priliko zaključí »Cvejni karneval« tö. Na tom se vsikšoga 20. augustuša pela 15-20 veuki kočujov, puni s cvejtjom, štere sprevajajo tihinske pa domanje plesne skupine. Drugo erično srečanje je Festival palinke in klobas, vej je pa Debrecen poznani po svoji »klobasaj v pari« tö.

Če se z malim cugom odpelamo vö z varaša, po šest kilomejteraj pridemo k tak-zvanoj »Vrajžoj grabi«. Tau je eden šanc z drogauv, zemlé pa pletene šeče, šteroga so rekonstruérari arheologi po peldi s 4. stoletja. Ranč tak na vinešnjom konci stogi »Hala Főnix«, v šteroj držijo tak športne kak kulturne programe.

Njajmo zdaj za sebov Debrecen in podajmo se v *Hajdúböszörmény*. Tau ime v starom vogrskom geziki znamenjuje »mohamedansko

bolgarsko lüstvo«, za štero brodim, ka je tam živejlo po tistom, ka je vküper z Madžarami prišlo med Karpate. Varaš je ovak zozidani v več koncentrični kraugaj: znautra stogijo rami kauli cerkve, po tistom pridejo djarki pa šanci, in samo zvün nji gračenki. Hajdúböszörmény je vsikdar biu baza kalavinske vöre, v varaši je duga-duga

držijo »svetovno srečanje hajdukov«.

Törem kalvinistične cerkve je v etom varaši tö višiši od 60 mejterov, zatok se vidi od trnok daleč. Prejk ulice se zdigava varaška iža, pred šterov stogi - pravijo - najlepši kip Lajosa Kossutha na Vogrskom. V bližanjoj paverskoj

Debrecen je z 200 gezero lidami drugi največji madžarski varaš - simbol »kalvinistične Rome« je klasicistična »Veuka cerkev«

na »Placi«. Na etom glavnom trgi najdemo kavarne, restavracije in bare, v slejdnji lejtaj je grato pravi korzo. Najbole erična zidina je tam Veuka kalvinistična cerkev (Református Nagytemplom), štero so začnili zidati po strašnom odnji v leti 1802. Tam je 14. apriliša 1849 Lajos Kossuth vözglaso, ka se vogrski rosag oslobodi od habsburškoga djarma (eške gnes vidimo v cerkvi njegvi stolec). Če pa splezimo na 61 mejterov visikiva törna, se nam opré čudovitna panorama na varaš. V bližanjom parki stogi edno drejvo, štero má poznano legendo: v cajtaj reformacije je katoličanski pūšpek poslo svojoga kanonika v varaš, aj pridobi nazaj vörnike za »pravo vöro«. Kanonik je med svajüvanjom z domanjim protestantskim dūšnim pastérom pravo: »Z nauve vöre samo te nika baude, če s toga grmauvdja drejvo zras-té!« Na čüdo je drejvo rejsan zraslo, kalvinistična vöra pa

1944. Na dvoriški Gimnazije Dóczy - štera sliši pod Kolegij - najdemo spominsko ižo poznane pisateljice Magde Szabó, ki se je naraudila v Debreceni.

V varaši si leko poglednemo dosta razstav. V Muzeji Déri je najbole erična »Kristošova trilogija« Mihály Munkácsy, center MODEM pa je grato edna največša umetnostna inštitucija v Srednjoj Evropi. Blüzi glavnoga trga stogijo spomeniki židauvske erbe: dve sinagogi, košerska mesarija pa vinska zamenica. V ednoj bližanjoj ulici je oprejtí salaš za judovske prauškare, v šterom najdemo spominsko mesto holokavsta tö.

Na glavnom trgi nas čaka eške eričen »Hotel k Zlatoma bikej«, depa Mala kalvinistična cerkev (Kistemplom) tö. Na njeni törem so inda svejta dali strejo v formi lüka, de go je pa vöter furt na nikoj djau. Voditelji so v tejm vidli Božo kaštigo, zatok so törem od vrkaj dozaprlí s prausnimi

Glavna zidina Univerze v Debreceni - inštitucija je stara 450 lejt, je ena od največši visiki šaul na Vogrskom s 30 gezero študentami

lejta ranč nej bilau katoličanske skupnosti.

Pred kalvinističnov cerkvov vidimo kip od sedem hajdukov (kak simbole sedem hajduški varašov), šteri plešejo. Malo dale stogi edna druga kompozicija: na njej István Bocskai prejkda erično listino o privilegijaj ednoma hajduki, šteri drži zastalo v rokej. V mesti so obnavili slejdnjo hajduško ižo, depa v škanzeni nutpokažejo druge tradicionalne paverske rame tö.

Na pauti prauti Debreceni, po dobri deset kilomejteraj, si leko poglednemo rüševine cerkve v *Zeleméri*, kama dosta lübitelov ezoterije pride - tam krauži prej dosta pozitivni energij. Če pa se napautimo v drugom pravci prauti *Hajdúnánási*, nas pauleg poštuje sprevajajo lejpe njive. V tajoj krajini na veuko grünt delajo, zatok je nej čüda, ka je leta 1605 Bocskai tam dau zemlau dve gezero hajdukom. V mesti eške gnes vsikšo leto

domaćiji nutpokažejo tisto raučno meštirjo, s šterov so se najbole spravljali v tajoj krajini: tau je pletenje slame in rogoza. Na mejej varaša pa je oprejtí »živi pasterski muzej«, v šterom držijo dva svetka: gda majuša živino vö na pašo zaženėjo in gda se oktaubra povrnėjo domau ž njauv.

Nej so pa v Hajdúsági vsi kalavinge. Vekši tau lüstva v *Hajdúdorogi* je grčkokatoličanske vöre, njini varaš je sedež pūšpeka. Svojo cerkev so zozidali leta 1772, štera je 140 lejt kisnej od pápe dobila rang stolnice. Znautra katedrale je največ vrejden ikonostas s 54 kejpami.

Zapüstimo zdaj tau veuko-veuko ravén in virtualno skaučimo nazaj do Budimpešte. Napautimo se od tistec prauti söveri v tisto krajino, gde se zdigavajo najvišiši vogrski brgauvge ...

-dm-
foto: mtu.gov.hu in
pixabay.com

BAVARSKIVA PRAVIČNIKA – NAM POZNANIVA

Apoštola **Filip in Jakob (Fülöp és Jakab)** sta na vsikšom kalendaru »pod gnakov strejov«. Do leta 1955 sta mela svoj svetek 1. majuša, te sta se mogla mekniti svetoma Jožefi Delavci – gnes je njija den 3. majuša.

Filip je biu doma z vesi Bet-sajda pri Genezareškom jezeri, slišo je med vučnike Ivana Krstitela, gda ga je Jezoš k sebi pauzvo. Po evangeliji je Kristoš Filipa pito, gda je biu med pet gezero lačnimi lidami, gde aj kúpijo telko krüja. Apoštol je dau valas, ka ne dojdejo njini penezge. Dr-gauč, pri zadnjoj večerdji pa je Kristoš pravo: »Gospaud, po-kaži nam Očo, tau nam dojde.« Jezoš je dau valas: »Telko časa

sem med vami, pa si me nej spozno?«

Po Kristoša vnebohodi je Filip na več mejstaj oznanjo evangelij, mrau je kak mantrnik v krajini Frigija. Na kej-paj ga vidimo s palcov v formi križa, čestijo ga majstri, šteri klabüke pa mangline rédijo.

Jakob mlajši je biu doma z Nazareta, nindrik pa ne piše, kak in gda ga je Jezoš k sebi pauzvo. Po goristanenji se ma je pokazo – tau zvejmo od apoštola Pavla. Jakob je biu eden steber Cerkve, zavolo svoje võrnosti do Moj-zešovoga zakona so ga zvali »Pravičen«. Grato je prvi krščanjski pušpek v Jeružalemi, o poganaj je vrnau tau brodo kak apoštol Pavel: če škejo krščeniki biti, jim nej trbej nutdržati židauvske zakone.

Jakob je mrau mantrniške

smrti leta 62 kauli vüzma. Ništerni pravijo, ka so ga dojlčili s stené templja, po tistom pa ga je nekaj bujo s suknarskov kijancov. Na kej-paj ga vidimo s tauv škerdjauv pa ednov knjigov – simbolom apoštolov.

Ime **Florijan (Flórián)** leko

Tradicija pravi, ka je vogasnila edna goreča iža, gda je Florijan v mladi lejtaj za tau molo – na njegvi svetek 4. majuša držijo svetovni den gasilcov

na našo slovensko rejč obrnémo kak »Cvetko« - té mantrnik sliši med najbolje poznane in češčene ljudske svetce. Na dosta ižaj vidimo kej-paj ga vidimo s palcov v formi križa, čestijo ga majstri, šteri s svoje kankle vodau na goreči ram ali ves-nico lejva. Namalani pa je na gasilske dome tö, vej je pa patronuš fajbekerov. Na Slovenskom so na konci večerne molitve meli šegau cujdati: »V čest svetoma Florijani, ka bi nas brano zemelskoga in peklenskoga odnja«.

Brodijo, ka se je té svetnik naraudo v 3. stoletji nindrik blüzi gnešnjoga Beča (šteroga patronuš je sledik grato), delo je v kancelaji v varaši Cetium. Tistoga ipa je cesar Dioklecijan sigurno zapovôdo, ka more vsikši darüvati poganskim bogauvom. Zavolo toga se je Florijan po ednoj dugoj pauti povrno v

svoj varaš, ka bi pobatrivo krščenike.

Gdase je vračo, je srečo cesarske sodake, šterim je včasik pripozno, ka je Kristoša võre. Sodački prejdjen ga je zaman sto nagučati, aj česti njegve bogauve, Florijan je pravo, ka je pripravljen za Jezoša vse pretrpeti. Bičali so ga, z ákli so ma trgali mesau s pleč, na konci pa so ma zvezali eden žmeten kamen kauli šinjeka in ga steli ličiti v vodau.

Legenda pripovejda, ka je Florijan klečo na bregej reke Enns in molo, ranč eden sodak pa se ga je nej vüpo süni-ti. Gda ga je eden mladi človek potisno v vodau, je včasik slejpi grato. Nad Florijana grobom so võrnicke zozidali kapejlo, kauli štere je gratala vesnica, kisnej pa klaušter (toga so Madžari leta 900 porüšili).

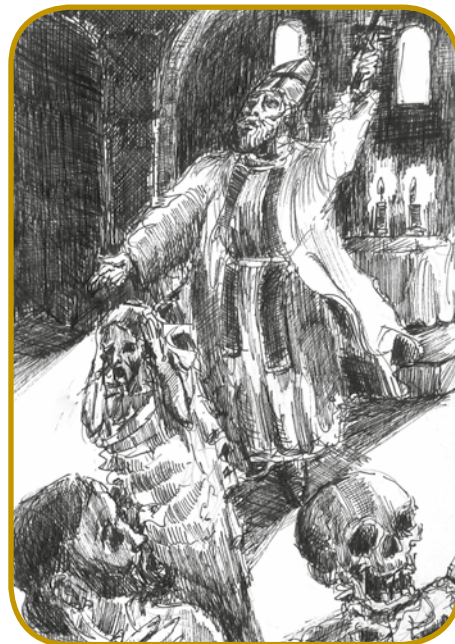
Etnologi pravijo, ka je sveti Florijan võminiu ednoga poganskoga vodnoga bogá, šteri je skrb emo na tau, ka bi zemla rodila. Tau delo je sledik prejkvzeu naš svetnik, šteroma so se začnili samo kisnej priporočati prauti od-nji.

Naš Varaš nosi vogrsko imé Szentgotthárd, šteroga je daubo po **svetom Godehardi**, ednom najvejšom zahodno-evropskom svetniku s srejd-njoga vöka. Njegvo češčenje so vpelali benediktinski pa cistercijanski baratke, té drügi so leta 1183 stvaurili klaušter v Monoštri.

Godehard se je naraudo leta 960 v bavarskoj (bajor) vesnici Reichersdorf. Njegvi oča je delo v benediktinskem samostani, v šteroga šaulo je nutspiso svojoga sina. Godehard je eške nej emo štirideset lejt, gda je tam opat grato. Za par lejt je biu že prejdjen od več klauštrov, v šteraj je nutpelo nauve võrske reforme s Clunyna.

Leta 1022 ga je nemški cesar imenüvo za pušpeka v Hil-

desheimi, šteri varaš je biu tistoga ipa veuko politično in kulturno središče. Godehard je dau v svojoj pušpekiji zozidati tresti nauvi cerkva, dosta pa je biu na pauti tö, ka bi svojo dühovnost globšo na-pravo. Biu je siguren voditel, donk pa je leko zdržo svojo veselo naturo. Meli so ga za

Godehard je gnauk tak goreče predgo, ka so s cerkve zbejžali vsi grejšniki – depa tisti mrtveci tö, šteri so mrli brezi spauvedi

»najvejšoga zidara in škonika Bavarške«, ž njim je pove-zani več legend: na priliko, gda je vözagnau grejšnike s cerkve, ali gda je mrtvoma pojbičeki povrno življenje. Godehard je biu prvi bavarski svetnik, njegvi den držimo 5. majuša. Pokopani je v katedrali v Hildesheimi, v Švajci so po njem dali ime ednoma prelazi (hágó) pa tuneli.

V srejdneveškoj Evropi so rosage povezali z ženitvami med članami kraleski ali drügi visiki držin. Tau se je zgaulo z **blajženov Gizelov (Boldog Gizella)** tö, štera je bila či bavarskoga vojvode, oženila pa se je s kisnejšim madžarskim kralom svetim Števanom. Na Vogrskom je pomagala vpelati rimsko krščanstvo, tak se je rosag prikapčo k zahodnoj kulturi. Držina Gizele je dala več svet-

nikov: njena prababica je bila sveta Matilda, njeni brat pa sveti Henrik II. Gizela se je naraudila kauli leta 985, stariša sta go gorranila v krščanjskom dühi. Gda je eške dekličina bila, so v Regensburg prišli poslaniki vogrskoga kneza Géze, ka bi njeno rokau prosili za sina Vajka.

Gizela je nutpivilila, tak je leta 1000 gratala prva krščanjska kralica Vogrske. Svetoma Števani je žena dosta pomagala pri tejm, ka bi spreobrnno svojo lüstvo, ž njauv so z Nemškoga prišli misijonari. Je pa v žitki doživejla dosta britkosti: zgübila je prvoga sina, te pa eške edno čér. Smrt gi je krajvzela eške sina Imrena, šteri bi mogo na tronuš očé sejtj. 15.

augustuša 1038 je mrau njeni mauž tö, ki je svoj rosag ponüdo Materi Božoj.

Po smrti svetoga Števana so se poganski velikaši obrnauili prauti Gizeli. Kraj so vzeli od njé grünte, za en čas so go eške v vauzo tö ličili. Potom tistoga, ka go je cesar Henrik III. võrejšo, se je povrnauila na Bavarsko in staupila v benediktinski klaušter blüzi varaša Passau. Zavolo njeno-ga bogaboječoga žitka so go odebrali za opatkinjo, prejd-nja je ostala do svoje smrti 7. majuša 1065.

Gizela počiva v cerkvi samostana, na njeni grob odijo prauškarge vse do gnes. Na kej-paj go vidimo kak kralico z malov cerkvov v rokej, tak je tau na eričnom madžarskom plašči za kronanje tö.

-dm-
ilustraciji:
Szilveszter Bartkó

SPORED SLOVENSkih TELEVIZIJSKIH PROGRAMOV

OD 07. MAJA
DO 13. MAJA

PETEK, 07.05.2021, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, 10.10 Ugriznimo znanost, Kompozitni materiali, oddaja o znanosti, 10.55 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 11.30 Vem!, kviz, 12.00 Globus, 12.30 Točka preloma, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), ameriška nadaljevanka, 14.40 Prislunimo tišini, 1. maj in veselje do dela!, izobraževalno-svetovalna oddaja, 15.15 Mostovi - Hidak, magazinska informativna oddaja, 15.55 Danin dinosvet, Hitri in divji - Odraščajoči dinosaver, kanadska otroška nanizanka, 16.15 Holly Hobbie, Protestnica, kanadska mladinska nadaljevanka, 16.40 Infodrom, tednik za otroke in mlade, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Alpe-Donava-Jadran, 17.55 Duhovni utrip, Tehnološka družba, 18.10 Bacek Jon, risanka, 18.25 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 V petek zvečer, 21.25 Na lepše, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 23.10 Kinoteka: V zenitu sonca, francosko-italijanski film, 1.10 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.35 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.30 Napovedujemo

PETEK, 07.05.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 10.05 Dobro jutro, 11.30 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 12.10 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 13.00 Kajak-kanu - evropsko prvenstvo, slalom na divjih vodah, ekipne preizkušnje, 16.00 Judo, svetovni pokal, 20.00 Kdo laže? (II.) britanska nadaljevanka, 20.55 Megla v avgustu, nemški film, 23.00 Izrael 1945-1967 - dvakrat obljubljena dežela, francoska dokumentarna serija, 1.35 Videotrak, 2.35 Info kanal, 4.00 Info kanal

SOBOTA, 08.05.2021, I. spored TVS

6.10 Kultura, Odmevi, 7.00 Otroški program, 9.50 Male sive celice, OŠ Frana Roša Celje in OŠ Križe, 10.30 Infodrom, tednik za otroke in mlade, 10.45 Osvežilna fronta, Estetika telesa, oddaja za mladostnike, 11.35 Tarča, 12.40 Kaj govoriš? So vakeres? 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 14.05 Podjetno naprej, Optiweb, digitalna strategija, 14.55 Pasteur in Koch boj proti mikrobom, francoska dokumentarna oddaja, 15.50 Čokoladne sanje, slovenska nadaljevanka, 16.30 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 Ambienti, 17.45 Zadnja beseda! - izbor, 18.35 Ozare, 18.40 Vrtne prigode, risanka, 18.57 Dnevnik, Sobotni Dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 20.00 Joker, kviz, 20.55 Kaj dogaja? 21.25 Hudičeve igre (I.), ameriško-italijanska nadaljevanka, 22.20 Poročila, Šport, Vreme, 22.45 Stotnik, koprodukcijski film, 0.50 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.15 Dnevnik, Sobotni Dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 2.10 Napovedujemo

SOBOTA, 08.05.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 7.00 Najboljše jutro, 9.00 Spomini, Danica Lah - Perovič, 9.50 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 11.10 Od Eldorada do pekla, potopis, 12.15 Rex - kraljevsko ime, ladje usodno znamenje, dokumentarni film, 13.30 Kajak-kanu - evropsko prvenstvo, slalom na divjih vodah, polfinali, 14.05 Kajak-kanu - evropsko prvenstvo, slalom na divjih vodah, 16.45 Katar 2022 Fifina, magazinska oddaja, 17.25 Rokomet - liga NLB, Trimo Trebnje: Celje P. L., 18. kolo, 20.05 Ljubezen v Barceloni, ameriško-španski film, 21.45 Zvezdana, 22.40 NIET: Čas je za revolucijo, koncert, 0.25 Kajak-kanu - evropsko prvenstvo, slalom na divjih vodah, 1.35 Videotrak, 2.30 Info kanal

NEDELJA, 09.05.2021, I. spored TVS

7.00 Otroški program, 11.15 Ozare, 11.20 Obzorja duha, Franciškova ekonomija, 11.55 Ljudje in zemlja, izobraževalno-svetovalna oddaja, 12.45 Zelena generacija/Young Village Folk, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 V petek zvečer, 15.00 Zadnji sončni zahod, ameriški film, 17.00 Poročila ob

petih, Šport, Vreme, 17.20 Vikend paket, 18.40 Šola za pošasti, risanka, 18.50 Frfra in Cufek, risanka, 18.57 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 20.00 Leteča Holandca, nizozemska nadaljevanka, 20.55 Intervju, 21.50 Poročila, Šport, Vreme, 22.15 Vsa življenja Toneta Mlakarja, dokumentarni film 23.25 Letni časi Pomlad, Mate Bekavac in godalni orkester (A. Piazzolla), 23.30 Dnevnik Slovencev v Italiji, 23.55 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 0.50 Napovedujemo

NEDELJA, 09.05.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 7.00 Duhovni utrip, Tehnološka družba, 7.15 Koda, 7.40 Ugriznimo znanost, Kompozitni materiali, oddaja o znanosti, 8.10 Simfonični orkester Akademije za glasbo, APZ Tone Tomšič in Anton Nanut, 9.40 Mladi virtuoz, Bernardo Brizani in Maja Gombač, 10.20 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 12.10 Ambienti, 12.55 Na lepše, 13.30 Kajak-kanu - evropsko prvenstvo, slalom na divjih vodah, 14.05 Kajak-kanu - evropsko prvenstvo, slalom na divjih vodah, 15.25 Slovensko olimpijsko stoletje, dokumentarna serija, 16.15 Nogomet - državno prvenstvo, Olimpija: Maribor, 19.50 Žrebanje Lota, 20.00 Dan Evrope pri vas doma, koncert, 21.15 Dan zmage: pričakovanje miru, britanska dokumentarna oddaja, 22.00 Vikend paket, 23.25 Zvezdana, 0.15 Kaj dogaja? 0.50 Nogomet - državno prvenstvo, Olimpija: Maribor, 2.30 Videotrak, 3.30 Info kanal

PONEDELJEK, 10.05.2021, I. spored TVS

6.30 Utrip, Zrcalo tedna, 7.00 Dobro jutro, 10.05 Obzorja duha, Franciškova ekonomija, 11.00 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 11.30 Vem!, kviz, 12.00 Intervju, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), Luči severa, ameriška nadaljevanka, 14.40 S-prehodi, 15.30 Dober dan, Koroška, 16.00 Timi gre, risanka, 16.15 Šola za pošasti, risanka, 16.20 Muk, risanka, 16.30 Mladički, Plezanje, dokumentarna serija za otroke, 16.40 Gudrun, vikiška kraljična, otroška serija, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Podjetno naprej, 18.00 Nejko, risanka, 18.05 Simon, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tednik, 21.00 Studio City, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Podoba podobe, Ljubljana - arhitektura in urbanizem 2025+, 23.30 Zbor Slovenske filharmonije, 0.45 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.10 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.05 Napovedujemo

PONEDELJEK, 10.05.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 10.40 Dobro jutro, 13.25 Prislunimo tišini, izobraževalno-svetovalna oddaja, 14.00 Sočasja, dokumentarni film, 15.10 Na lepše, 15.50 Zadnja beseda! - izbor, 17.00 Ljudje in zemlja, izobraževalno-svetovalna oddaja, 17.50 Zelena generacija/Young Village Folk, 18.00 Tkanje pogledov: Jože Dolmark, dokumentarni portret, 20.00 Po Tihem oceanu s Samom Neillom, Iskanje Velike južne celine z ladjo Resolution, potopis, 22.30 Podjetno naprej, 0.45 Info kanal

TOREK, 11.05.2021, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, 10.05 Podoba podobe, Ljubljana - arhitektura in urbanizem 2025+, 10.55 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 11.25 Vem!, kviz, 11.55 Tednik, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), Družinski spor, ameriška nadaljevanka, 14.40 Duhovni utrip, Tehnološka družba, 15.15 Potepanja - Barangolások, 15.50 Timi gre, risanka, 16.00 Žanov svet, risanka, 16.10 Nejko, risanka, 16.20 Smrtonosni dinosavri, Skrivne večine, angleška dokumentarna serija za otroke, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Koda, 18.00 Kalimero, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Bolnišnica dobre karme (II.) britanska nadaljevanka, 20.55 Kukluksklan: ameriška

zgodba, francoska dokumentarna serija, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.55 Slovenija - 30, 23.55 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.30 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.25 Napovedujemo

TOREK, 11.05.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 9.45 Videotrak, 10.40 Dobro jutro, 13.30 Alpe-Donava-Jadran, 14.10 Ogenj rit in kače, niso za igrače: Dokumentarni portret Milene Miklavčič, 15.00 Avtomobilnost, 15.50 Kaj dogaja? 16.40 Joker, kviz, 17.55 Selfie brez retuše, film Vinci Vogue Anžlovarja, 20.00 Skrivnosti spanca, ameriška dokumentarna oddaja, 22.35 Kaj govoriš? So vakeres? 22.55 Dan zmage: pričakovanje miru, britanska dokumentarna oddaja, 23.50 Videotrak, 0.50 Info kanal

SREDA, 12.05.2021, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, 10.05 Koda, 10.50 Vrtičkarji, slovenska nadaljevanka, 11.20 Vem!, kviz, 11.55 Studio City, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja (IV.), ameriška nadaljevanka, 14.40 Osmi dan, 15.20 Rojaki, oddaja o zamejcih, 15.40 Mostovi - Hidak, magazinska informativna oddaja, 16.15 Male sive celice, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 V treh stenah, Poročni prstan, dokumentarna serija, 17.55 Filmski poklic, Igralec, 18.05 Slastne medvedje zgodbe, Božična čarovnija, risanka, 18.10 Slastni medvedji recepti, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.05 Z ostrim nožem, slovaški film, 21.30 Ljubezen na strehi sveta, kratki igrani film, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Profil, 23.40 V treh stenah, dokumentarna serija, 0.15 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.40 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.35 Napovedujemo

SREDA, 12.05.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 11.30 Dobro jutro, 14.15 Cellofest Ljubljana 2019, Nuška Drašček Rojko, Marko Hatlak in Cellofest ansambel, 15.20 Ambienti, 16.05 Vikend paket, 17.45 Na koncu ceste, dokumentarni film, 19.45 Žrebanje Lota, 19.55 Rokomet - liga NLB, Gorenje Velenje: Celje P. L., 21.35 Moje mnenje, 22.35 Wisting, koprodukcijska nadaljevanka, 23.25 Ivan in Karla, igrano-dokumentarni film, 0.25 Videotrak, 1.25 Info kanal

ČETRTEK, 13.05.2021, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, 10.10 V treh stenah, Poročni prstan, dokumentarna serija, 10.50 Vrtičkarji, Mafija, slovenska nadaljevanka, 11.25 Vem!, kviz, 12.00 Moje mnenje, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Severna obzorja, ameriška nadaljevanka, 14.40 Slovenci v Italiji, Mikser - 25. april, praznik osvoboditve Italije izpod nacifasizma, 15.10 Brez meja - Határtalan, 15.45 Z kot Zofka, mozaična oddaja za predšolske otroke, 16.05 Sobotni krompir, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Ugriznimo znanost, oddaja o znanosti, 17.55 Na kratko, 18.05 V Goščavi, lutkovna nanizanka, 18.25 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tarča, Globus, Točka preloma, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Osmi dan, 23.30 Dediščina Evrope: Victor Hugo - državni sovražnik, francoska nadaljevanka, 0.40 Ugriznimo znanost, oddaja o znanosti, 1.05 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.30 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.25 Napovedujemo

ČETRTEK, 13.05.2021, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 10.10 Videotrak, 11.15 Dobro jutro, 14.00 Skrivnosti spanca, ameriška dokumentarna oddaja, 15.10 Profil, 16.10 V petek zvečer, 17.50 Za pogledom, dokumentarni film, 20.05 Zadnji artefakt, ameriška dokumentarna oddaja, 21.00 Avtomobilnost, 21.30 Ambienti, 22.05 Jumbo Big band, gostovanje Big banda RTV Slovenija v Novem Sadu, glasbeno-dokumentarna oddaja, 23.50 Rokomet - liga NLBGorenje Velenje: Celje P. L., 23. kolo, 1.10 Videotrak, 2.15 Info kanal, 4.00 Info kanal

PRAZNOVANJE MATERINSKEGA DNE V VRTCU ŠTEVANOVCI IN GORNJI SENIK

Mamica, rad te imam! (Vrtec Gornji Senik)

Mamicam ob materinskem dnevu (Vrtec Števanovci)

MAMA

Vsaka mama je prava mama,
dana na srečo in na veselje.
Prava. In ena sama.
Za vse življenje.

(Tone Pavček)

Teden pred prvo nedeljo v mesecu maju, ko obeležujemo materinski dan na Madžarskem, se tudi v vrtcu vsako leto z veseljem spomnimo na vse naše mamice, babice, prababice in jih navadno počastimo z deklamacijami in pesmicami. Z našim nastopom in pozornostjo jim pokažemo, da jih imamo nadvse radi in da nam pomenijo največ na svetu. Tokrat nas žal mamice in babice niso mogle obiskati v vrtcu, zato smo jim naše posnetke nastopa poslali kar preko telefona in jim tako poskušali polepšati praznovanje materinskega dne. V zahvalo za njihovo dobrosrčnost in ljubezen, ki nam jo izkazujejo iz dneva v dan, smo jim izdelali majhna darilca ter jim zaželeli še veliko lepih in srečnih dni.

Napisala:

Andreja Serdt Maučec

Družina (Vrtec Števanovci)

Moja družina (Vrtec Števanovci)

Mamicam za materinski dan (Vrtec Števanovci) (2)

Dnevi slovenskega filma v Budimpešti

V Budimpešti bodo od četrta, 6. maja, do sobote, 8. maja 2021, v umetniškem kinu Toldi (ogled možen na daljavo) potekali peti Dnevi slovenskega filma. Veleposlaništvo Dneve slovenskega filma v Budimpešti organizira v sodelovanju s Slovenskim filmskim centrom (SFC) in Budapest Filmom v kinu Toldi, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38, 1054 Budimpešta.

Madžarsko občinstvo si bo tokrat lahko ogledalo moderne slovenske celovečerne filme iz leta 2019 *Jaz sem Frenk* (I am Frenk) režiserja Metoda Pevca, *Zgodbe iz kostanjevih gozdov* (Stories from the Chestnut Woods), režiserja Gregorja Božiča in *Polsestra* (Half-sister) v režiji Damjana Kozoleta.

Četrtek, 6. maj ob 20.30:

Na spored je uvrščen film *Jaz sem Frenk*, ki spremlja zgodbo Frenka Mavriča, ki na zapuščinški razpravi po očetu ugotovi, da je pokojniku, ki je bil svoj-

čas pomembna oseba v ozadju slovenskega osamosvajanja, na švicarskem bančnem računu ostalo nekaj milijonov pomanjkljivo opranega denarja. Milijoni med bratoma vnamejo nemiroljiv spor, v katerem se odražajo številni družbeni konflikti sodobne Slovenije. Gre za sedmi celovečerni film režiserja Metoda Pevca, za katerega je vsestranski avtor napisal tudi scenarij.

V filmu igra ena najbolj znanih slovenskih igralk Katarina Čas. Nastopila je v nekaj pomembnih britanskih in drugih televizijskih serijah. Njena najvidnejša vloga do sedaj je sodelovanje v filmu *Martina Scorseseja Volk z Wall Streeta* iz leta 2013. Zaigrala je tudi z *Al Pacinom* v filmu *Danny Collins*.

Nagrade: Film je na Puljskem festivalu 2020 prejel zlato areno za režijo.

Povezava: <http://www.vertigo.si/filmi/jazsemfrenk/>

Petek, 7. maj ob 20.30

Film *Zgodbe iz kostanjevih gozdov* je sanjska parabola o »življenju in smrti v pozabljenih, zapuščenih krajih«. Sredi kostanjevih gozdov na jugoslovansko-italijanski meji živi skopuški mizar in bolesto preštevava svoje novce. Na drugi strani reke se zadnja kostanjarka Marta pripravlja, da bo za vedno zapustila nesrečne doline in našla novo, boljše življenje onkraj oceana.

Celovečerni prvenec mladega slovenskega režiserja Gregorja Božiča je z zadnjega Festivala slovenskega filma odnesel rekordnih enajst vesen, med njimi kipca za najboljši celovečerec in najboljšo režijo ter nagrado občinstva. Zveza društev slovenskih filmskih ustvarjalcev je za slovenskega predstavnika, ki se je potegoval za kandidaturu za oskarja za najboljši mednarodni celovečerec, predlagala prav film režiserja Gregorja Božiča.

Nagrade: Toronto (svetovna premiera v sekciji Odkritja); Festival slovenskega filma (vesna za najboljši celovečerni film, režijo, fotografijo, glavno moško vlogo, glasbo, montažo, scenografijo, kostumografijo, masko, zvok, nagrada občinstva, nagrada IRIDIUM za najboljši prvenec); LIFFE.

Povezava: <https://bsf.si/sl/film/zgodbe-iz-kostanjevih-gozdov/>
Sobota, 8. maj ob 20.30

Tretji celovečerec na programu bo film režiserja Damjana Kozoleta *Polsestra*, ki je bil premierno prikazan v tekmovalnem programu festivala v Karlovih Varih leta 2019. Reži-

ser v ospredje postavi intimno zgodbo: težaven, z otroško travmo obtežen odnos med dvema polsestrama. Na eni strani imamo zajedljivo, napadalno Nežo (Liza Marijina), na drugi pa zadržano, otopelo Ireno (Urša Menart).

Nagrade. »Vesna« za glavno žensko vlogo (Liza Marijina) na Festivalu slovenskega filma v Portorožu leta 2019.

Povezava: <https://bsf.si/sl/film/polsestra/>

Filmi bodo predvajani v slovenskem jeziku z madžarskimi in angleškimi podnapisi. Vstopnice je mogoče kupiti prek spleta v kinu Toldi.

Vstopnina: 1000 HUF.

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek

Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem

Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukić

Naslov založnika in uredništva:

H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;

tel.: 94/380-767;

e-mail: porabje@gmail.com

ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.

Lendavska 1; 9000 Murska
Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava, Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za Slovenijo 22 EUR.

Za ostale države 52 EUR ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75 11747068 20019127 00000000.

SWIFT koda: OTPVHUHB